

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคน เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ หากประเทศไทยใดประชากรได้รับการศึกษาดี การพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และ วัฒนธรรมจะมีความมั่นคงก้าวหน้า สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสังคมโลกได้ทันเหตุการณ์ ซึ่ง ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2530, หน้า 199) ได้กล่าวไว้ว่า “การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาคน นับได้ว่าเป็นการพัฒนาขั้นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาประเทศให้มีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการกำลังคนของชาติในการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และประชากร การให้การศึกษาแก่ประชากรในประเทศ จึงนับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ”

การจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาในระดับที่สำคัญที่สุด เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาของชาติ ทั้งนี้เพราะเป็นการศึกษาที่จัดให้ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ รัฐบาลทุกสมัยได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษาระดับนี้เป็นอย่างมาก รัฐบาลได้พยายามจัดและสนับสนุนให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน โดยมุ่งวางรากฐานเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ และความสามารถ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545, หน้า 39) โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 4) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และพัฒนาการศึกษา การศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงและความก้าวหน้าของชาติ เพราะถ้าการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคุณภาพก็หมายถึงประชากรส่วนใหญ่ของชาติมีคุณภาพด้วย

หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยมีหลายหน่วยงาน ประกอบด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักกรุงเทพมหานคร สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น หน่วยงานดังกล่าว มีหน้าที่ความรับผิดชอบและขอบข่ายงานต่างกัน ในส่วนของสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน มีส่วนรับผิดชอบจัดการศึกษาของประเทศ ซึ่งมีระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรวมอยู่ด้วย โรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ทำหน้าที่แบ่งเบาภาระของรัฐ เนื่องจากการจัดการศึกษาระดับนี้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายโดยจัดการศึกษาแบบให้เปล่าตามพระราชบัญญัติแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 10 ซึ่งบัญญัติว่า "การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคล มีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้"

โรงเรียนเอกชนเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาโดยเอกชน ภายใต้การกำกับดูแลโดยสำนักบริหารคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ มีส่วนร่วมแบ่งเบาภาระการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของผู้ปกครองที่จะนำบุตรหลานมาเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนเอกชนตามสิทธิที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โรงเรียนเอกชนจึงจำเป็นต้องบริหารและจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง

การบริหารงานของหน่วยงานระดับต่างๆ ตามโครงสร้าง ถือว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุด ในการนำนโยบายและหลักสูตร ไปปฏิบัติเพื่อให้การศึกษาแก่นักเรียน โรงเรียนจึงมีภารกิจหลัก คือ การจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนบรรลุจุดหมาย ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรซึ่งผลการจัดการศึกษาจะเป็นอย่างไรนั้น อยู่ที่การปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน และกระบวนการบริหารเป็นสำคัญ ซึ่งบุคคลที่จะต้องรับภาระหน้าที่โดยตรงในกระบวนการบริหาร จึงเป็นผู้บริหารโรงเรียนนั่นเอง เนื่องจากการบริหารให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารมีความสำคัญที่สุด ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551, หน้า 5) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหาร (Administration) และการจัดการ (Management) เป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย แต่จะบริหารและจัดการอย่างไร จะเกิดประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารเป็นตัวจักรสำคัญที่สุด เพราะผู้บริหารเป็นผู้กำหนดทิศทางการทำงาน ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพทั้งหลายเป็นผู้ที่มีความเป็นผู้นำทางวิชาการสูง มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ รอบรู้เป็นที่พึ่งทางวิชาการให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ มีความสามารถในการจัดโครงสร้างและจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับศักยภาพ สอดคล้องกับภาระและปริมาณงาน ซึ่งสอดคล้องกับ

ทัศนีย์ เอี่ยมพ่อง (2535, หน้า 2) ได้กล่าวว่า "คุณภาพของการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของครูใหญ่ ครูใหญ่เป็นเช่นไร โรงเรียนก็เป็นเช่นนั้น ครูใหญ่จะต้องมองเห็น และใช้

ความสามารถของผู้ร่วมงาน และเป็นผู้กระตุ้นผู้ร่วมงานให้เกิดความเชื่อมั่นและร่วมมือกันทำงาน” จะเห็นได้ว่า ประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียน จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารโรงเรียน เป็นสำคัญ ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีคุณลักษณะที่ดี มีคุณธรรม มีความรู้ และมีทักษะในการบริหารเป็นอย่างดี

ทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการบริหารของ Katz (1974, p. 60) ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับ ทักษะที่สำคัญสำหรับผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพไว้ 3 ประการ เรียกว่า “สามทักษะ (Three Skill Method) วิเคราะห์ความรู้ความสามารถของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหาร ที่จะทำหน้าที่ของตนได้ดี เพียงใด ประสบความสำเร็จมากน้อยกว่ากันหรือไม่ ขึ้นอยู่กับทักษะ 3 ทักษะ คือ ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) ทักษะด้านมนุษย (Human Skills) และทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills)”

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 อ้างถึงใน ทศนีย์ เอี่ยมพ่อง, 2535, หน้า 3) กำหนดทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการบริหารของผู้บริหาร ได้แก่ “ทักษะด้านเทคนิควิธี ทักษะด้านมนุษย และทักษะด้านความคิดรวบยอดของหน่วยงาน ผู้บริหารจำเป็นต้องมี ทักษะด้านใด มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบตามตำแหน่งหน้าที่และปริมาณงาน เป็นสำคัญ”

อุทัย ธรรมเตโช (2531, หน้า 46-47) ได้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหาร ประกอบด้วย “ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skills) ทักษะด้านมนุษย (Human Skills) และทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills)”

จากการศึกษาทักษะที่สำคัญในการบริหารงานของผู้บริหารดังกล่าวข้างต้นพบว่า ทักษะ ที่สำคัญประกอบด้วย 3 ทักษะ คือ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษย และทักษะด้านความคิด รวบยอด ซึ่งถ้าผู้บริหารมีทักษะในการบริหารงานทั้ง 3 ทักษะนี้จะส่งผลให้สามารถจัดโครงสร้าง และจัดบุคลากรได้เหมาะสมกับศักยภาพ การดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ จากความสำคัญของทักษะในการบริหารงานดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึง สนใจที่จะศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารในเครือโรงเรียนสารสาสน์ เพื่อจะได้ทราบ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับทักษะการบริหารของผู้บริหาร และใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะของ ผู้บริหาร ให้มีความสามารถในการบริหารโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารในเครือข่ายโรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการบริหารงานของผู้บริหารในเครือข่ายโรงเรียนสาธิต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามขนาดของโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในเครือข่ายสาธิต ปีการศึกษา 2558 จำนวน 394 คน จากโรงเรียน 30 โรงเรียน จำแนกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 9 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 13 โรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ 5 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 3 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนและผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ โรงเรียนในเครือข่ายสาธิต ปีการศึกษา 2558 จำนวน 196 คน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2551, หน้า 49) โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสาธิต เป็นการศึกษาทักษะ 3 ด้าน คือ

- 1) ด้านเทคนิค (Technical Skills)
- 2) ด้านมนุษย (Human Skills)
- 3) ด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

- 3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน
 - โรงเรียนขนาดเล็ก

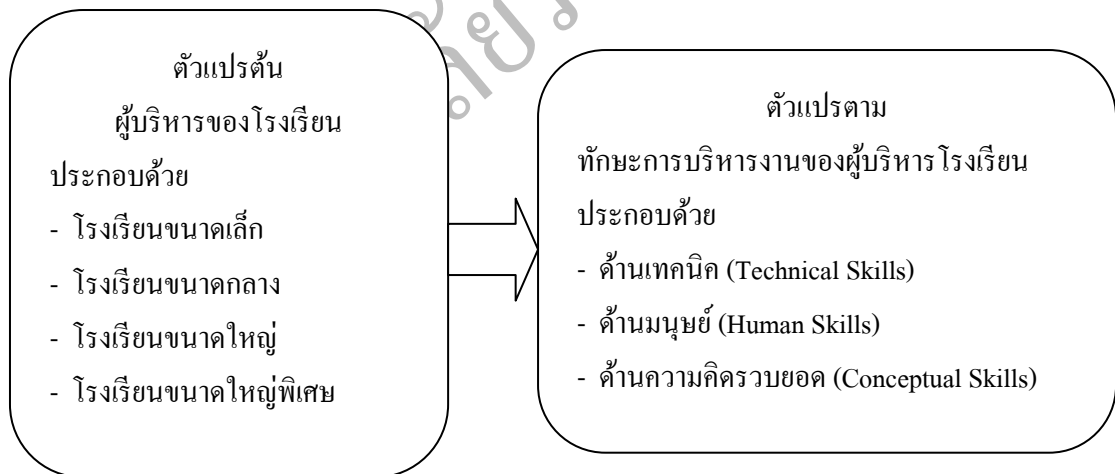
- โรงเรียนขนาดกลาง
- โรงเรียนขนาดใหญ่
- โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารงานของผู้บริหารทั้ง 3 ทักษะ ได้แก่

- ด้านเทคนิค (Technical Skills)
- ด้านมนุษย (Human Skills)
- ด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรต้น คือ ผู้บริหารของโรงเรียน จำแนกเป็น โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่และโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ตัวแปรตาม คือ ทักษะการบริหารงานของผู้บริหาร ได้แก่ ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษย และทักษะด้านความคิดรวบยอด กำหนดกรอบแนวคิด ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในเครือโรงเรียนสารสาสน์ที่บริหารโรงเรียนขนาดต่างกัันมีทักษะการบริหารงานแตกต่างกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริหารงาน หมายถึง ความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหาร ซึ่งประกอบด้วย ทักษะด้านเทคนิค ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านความคิดรวบยอด

ด้านเทคนิค (Technical Skills) หมายถึง ความสามารถที่จะใช้ความรู้ในกิจกรรมเฉพาะ อย่าง ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการ และเทคนิคต่างๆ ตลอดจนการใช้เครื่องมือที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน ในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านมนุษย (Human Skills) หมายถึง ความสามารถในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในสมาชิกของกลุ่ม และสร้างความร่วมมือกับกลุ่มในฐานะผู้นำ เข้าใจความต้องการของบุคลากร และกระตุ้นให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ

ด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ ภาพรวมของหน่วยงานของตนในทุกลักษณะ และเห็นความสัมพันธ์ของความคิดรวบยอดที่มีต่อ หน่วยงาน ตลอดจนเข้าใจผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน หรือ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียน และรองผู้อำนวยการด้านวิชาการ รองผู้อำนวยการด้าน งบประมาณ รองผู้อำนวยการด้านการบริหารงานบุคคล รองผู้อำนวยการด้านบริหารงานทั่วไปและ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้โรงเรียนในเครือข่าย

หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หมายถึง ครู โรงเรียนในเครือข่ายที่ได้รับการแต่งตั้ง ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

ขนาดของโรงเรียน แบ่งตามเกณฑ์ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ การศึกษา (สมศ.) ดังนี้

- โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน ไม่เกิน 300 คน
- โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน จำนวน 301 – 1,000 คน
- โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน จำนวน 1,001 – 2,000 คน
- โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียน จำนวนมากกว่า 2,000 คน

ผลที่ได้รับจากการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารในเครือข่ายโรงเรียนสาธิต เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ดำเนินงาน การพัฒนาปรับปรุงและการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอน
2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างระดับพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารในเครือข่ายโรงเรียนสาธิต
3. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความแตกต่างของสถานภาพตามตำแหน่ง เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ของผู้บริหาร โรงเรียนในเครือข่ายโรงเรียนสาธิต
4. ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายโรงเรียนสาธิต